

## タイ語の節連接標識

高橋清子

### 1. はじめに

本稿の目的は、タイ語の節連接標識 *clause linkage markers* の全体像を概観し、その特徴を理解することである。節連接の分類に関しては、言語類型論の研究者が様々な案を出しており、統一見解はない (e.g. Thompson & Longacre 1985, Longacre 1985, Lehmann 1988, Matthiessen & Thompson 1988, Dixon 2009)。本稿では便宜的に節連接を以下のように分類する。次節以降、先行研究の内容を解説するとき、これらの分類名を使うことにする。

1. 等位節連接 *co-ordinate/paratactic/co-ranking clause linkage* (และ แต่ หรือ など)
2. 従属節連接 *subordinate/hypotactic/de-ranking/embedding clause linkage*
  - 2.1. 副詞節連接 *adverbial clause linkage* (เมื่อ ถ้า ถึง など)
  - 2.2. 補語節連接 *complement clause linkage* (ให้ ว่า ที่ など)
  - 2.3. 関係節連接 *relative clause linkage* (ซึ่ง อัน ที่ など)

連接される節同士の統合度が比較的低い(1)等位節連接と(2.1)副詞節連接を表す標識は接続詞 *conjunctions* と呼ばれることが多い。一方、連接される節同士の統合度が比較的高い(2.2)補語節連接と(2.3)関係節連接を表す標識は接続詞とは区別されることが多い。節連接標識の中には談話レベルで機能する談話標識として働くものもある。

本稿の構成は以下のとおりである。まず、代表的なタイ語文法書 (พระยาอุปกิตศิลปสาร 1937/1992, Noss 1964, Panupong 1970, วิจิตรนทร์ ภาณุพงศ์ 1977/1991, นววรรณ พันธุเมธา 1982/1984, Iwasaki & Ingkaphirom 2005, อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010) から節連接標識に関する記述を拾い上げて紹介する (第 2 節)。タイ語の節連接標識の品詞認定は研

究者によって異なり、具体的品詞名（語類名）としては接続詞、前置詞、副詞、  
連接詞、連接標識、連接小辞などが挙げられる。อมรา ปะสิทธิรัฐสินธุ์ (2010: 33-38) が  
主だったタイ語文法書における品詞認定のあり方を概観しているので、タイ語  
の品詞認定全般の議論についてはそちらを参照されたい。最後に、今回の文献  
調査を踏まえての筆者の見解を簡潔に述べる（第 3 節）。

## 2. タイ語の節連接標識に関する記述

### 2. 1. พระยาอุปกิตศิลปสาร 1937/1992

พระยาอุปกิตศิลปสาร 1937/1992 の品詞分類の基準は意味である。したがって正確には、  
統語的な品詞分類ではなく、意味的な語類分類を試みていると見るべきである。  
節連接標識は、副詞 คำพิเศษ (他の語に添えて意味的な広がりを持たせる語: ที่ ซึ่ง อัน  
อย่างไร เพราะ ด้วย เหตุเพราะ เหตุว่า ด้วยว่า เพราะว่า คำที่ เพื่อว่า เพื่อให้ ครั้น พอ เมื่อ など) と接続詞 คำสันธาน (語、  
句、文、談話を繋ぎ合わせ同一の事柄を成すための語: และ แต่ ถึง กว่า จึง ฉะนั้น など)  
に含まれる。(1)接続詞の統語的分類、(2)接続詞の意味的分類、(3)等位節標識の  
生起位置について以下のような記述がある (พระยาอุปกิตศิลปสาร 1992: 105-109,  
246-255)。

(1) 接続詞の生起位置は以下の 3 通りである。

#### 1. 語句を繋ぎ合わせる

例: อ่านกับเขียน 読むことと書くこと

ลูกและหลานและเหลน / ลูกหลานและเหลน 子供、孫、曾孫

#### 2. 文を繋ぎ合わせる

例: เดินข้างหน้าและเมียเดินข้างหลัง 夫が前を歩き、妻が後ろを歩く

#### 3. 内容（文より大きい言語形式によって表されるもの）を繋ぎ合わせる

##### 3.1. 前の内容の最後と後ろの内容の最初を繋ぎ合わせる

例：... เพราะฉะนั้น / เหตุฉะนั้น / แต่แท้จริง ... ～それ故/この理由で/しかし本当は～

### 3.2. 同じ文の中あるいは同じ話の中の内容を繋ぎ合わせ、美しく整える

例：เขาก็เป็นคนดีเหมือนกัน 彼も同様に善人だ

ถึงฝนตกก็ต้องไป たとえ雨が降ったとしても行かなければならない

## (2) 接続詞は意味的に以下のように分類できる。

### 1. 順接内容を繋ぐ

#### 1.1. 内容を継起的に繋ぐ (ก็ จึง ครั้น...จึง ครั้น...ก็ เมื่อ...ก็ พอ...ก็)

例：เขาอาบน้ำแล้วจึงกินข้าว 彼は水浴びをしてからご飯を食べた

ครั้นถึงจึงอาบน้ำ 着いて水浴びをした

พอฝนตก ฉันก็นอน 雨が降るや否や私は寝た

#### 1.2. 内容を一緒にまとめるように繋ぐ (กับ และ ก็ได้ ก็ดี ทั้ง ทั้ง...ก็ ทั้ง...และ ทั้ง...กับ)

例：ยายกินข้าวกับกินขนม 祖母は飯を食べ、菓子を食べた

ยานี้ใช้กินก็ได้ ทาก็ได้ この薬は服用してもよいし、塗ってもよい

เขาจะดีก็ได้ ต่ำก็ได้ ฉันไม่โกรธเขา 彼が叩いても罵倒しても、私は彼を怒らない

วันนี้ทั้งฝนก็ตก ทั้งแดดก็ออก 今日は雨も降り、日差しも出た

### 2. 逆接内容を繋ぐ (แต่ แต่ว่า แต่ทว่า ถึง...ก็ กว่า...ก็)

例：น้ำขึ้นแต่ลมลง 水は上ったが、風は下りた

ปากเขาร้าย แต่ทว่าใจเขาดี 彼の口は悪いが、彼の心はよい

ถึงเขาสู้ไม่ได้ เขาก็ไม่กลัว たとえ敵わないとしても彼は恐れぬ

### 3. 非継起的な内容を繋ぐ (ฝ่าย ส่วน ฝ่ายว่า ส่วนว่า อนึ่ง อีกประการหนึ่ง)

例：นาย ก ช่วยบิดาทำงานที่บ้าน ฝ่ายนาย ข นั้นบิดาส่งไปเรียนหนังสือ

A氏は父を助けて家で働き、一方、B氏は父が進学させた

### 4. 因果内容を繋ぐ (จึง ฉะนั้น ฉะนี้ ฉะนั้น...จึง เพราะฉะนั้น เหตุฉะนั้น)

例：น้ำเน่า ยุงจึงชุม 水が腐ったので、蚊が多い

เขาไม่อยากเกี่ยวข้องกับใคร ฉะนั้น เขาก็ไม่เคยคบเพื่อน

彼は誰とも関わりたくない、彼はだから友人と付き合ったことがない

## 5. 選択的な内容を繋ぐ (หรือ มิฉะนั้น ไม่เช่นนั้น หรือมิฉะนั้น ไม่...ก็)

### 5.1. 質問内容に使う

例：ท่านจะอยู่หรือจะไป 貴方はとどまるか、それとも行くか

ท่านชอบขาวหรือ(ท่านชอบ)ดำ 貴方は白が好きか、それとも黒（が好き）か

ท่านจะยอมหรือ(ท่าน)ไม่(ยอม) 貴方は容認するか、それとも（容認）しないか

ท่านจะไปหรือ(ท่าน)จะไม่ไป 貴方は行くか（それとも行かないか）

### 5.2. 質問ではなく使う

例：นาย ก หรือ นาย ข ต้องมาหาฉัน A氏かB氏が私を訪ねて来なければならない

ท่านต้องทำงาน มิฉะนั้น ต้องลาออก

貴方は働かなければならない、さもなくば辞職しなければならない

อย่านั่งเปล่า อ่านหนังสือไป ไม่กินอนเซ็น

ただ座るな、本を読むか、そうでなければ寝なさい

## 6. 条件内容を繋ぐ (ถ้าและ ถ้า...ก็)

例：ถ้าฝนไม่ตก ฉันก็จะไป もし雨が降らなければ私は行く

## 7. 内容を繋ぎ、美しく整える (ทำไม่กับ อันว่า อย่างไรก็ดี อย่างไรก็ตาม ก็)

例：อันว่าอรรถคดีอันโบราณกษัตราธิราชได้ทรงบัญญัติไว้ 凡そ古代国王が制定した訴訟案件

เราก็เป็นมนุษย์คนหนึ่งนี่นา 私だって一人の人間である

(3) 接続詞が重文内に生起する位置（等位節標識としての生起位置）は以下の

4 通りである。

### 1. 文の間に生起する

例：เขามีทรัพย์และเขามีปัญญา 彼には財産がある、そして彼には知恵がある

เขานอนหรือเขานั่ง 彼は寝る、あるいは彼は座る

## 2. ずれた位置に生起する

例：เขาโกรธท่าน เขาจึงด่าท่าน 彼は貴方を怒った、彼はだから貴方を罵った

เขาทำคุณแก่ท่าน ท่านก็ควรสอนของคุณแก่เขา

彼は貴方に益をもたらした、貴方も報いて彼に益をもたらすべきだ

## 3. 複合接続詞として生起する

### 3.1. 挟み接続詞

例：เขาอยากได้ดี แต่เขาก็ไม่ได้ดี

彼は好い目を見たかった、しかし彼は好い目を見なかった

### 3.2. 二重接続詞

例：เขาอยากได้ดี แต่ก็ไม่ได้ดี 彼は好い目を見たかった、しかし好い目を見なかった

## 4. なくとも理解される位置での省略

例：ตาลไป(และ)นั่งที่โรงนา リーじいさんは農場小屋に行き（そして）座った

เขานั่งบัง(และ)นอนบังตลอดคืน 彼は一晩中座ったり（そして）寝たりした

## 2. 2. Noss 1964

Noss 1964 は主に統語的基準を用いて品詞分類をしている。下位分類では音調などの音韻要素も分類基準として使っている。等位節標識、副詞節標識、補語節標識といった節連接標識は接続詞 **conjunctions**（述部全体から成る構成素を含む統語形式の中でその述部の前に生起する拘束形態素）とされ、生起の仕方によって、(1) เดียว クラス、(2) ถ้า クラス、(3) เมื่อ クラス、(4) จึง クラスの 4 つに分類されている（Noss 1964: 168-183）。「接続詞＋述部」は外心構造の構文 **exocentric construction** である。接続詞の構成員（特に ถ้า クラスの構成員）の中には前置詞（外心構文内の補語を導く拘束形態素）の構成員と重なるものがある。

1. เดียว クラス（節連続体の中で継続音調の節の初めに生起する）：เดียว ประเดี๋ยวแล้ว

แล้วก็ และ และก็ หรือ หรือว่า คือ คือว่า ก็คือ แต่ แต่ว่า แต่ก็ ก็ เลย จน

例：แล้วก็ล่าวังเข้าไปในป่าそれからロバは森に走って入って行った

แต่ว่าเขาเป็นนักเรียนนี้ครับ しかし彼は生徒である

2. ถ้า クラス（終止音調の補文節の初めに生起する）：ถ้า หาก ถ้าหาก ถ้าหากว่า เพื่อ ถ้าเพื่อ ถ้า  
 iewว่า ถึง ถึงหาก ถึงแม้ว่า แม้ว่า ทั้งๆที่ จน เมื่อ ต่อเมื่อ ในเมื่อ เวลา ในเวลา ระหว่าง ในระหว่าง ก่อน ก่อนที่ เมื่อก่อน พอ กว่า  
 จนกว่า จน จนถึง จนกระทั่ง หลังจาก ตั้งแต่ นอกจาก อย่าง อย่างกะ เหมือนกะ โดย ด้วย เพราะ เพราะว่า เนื่องจาก เพื่อ

例：ถ้าหากมีรถ ผมก็ไปได้ もし車があれば、私も行ける

เราไม่ต้องกลัวเลย เพราะเขาเป็นคนขับ 彼が運転手だから我々は怖がることはない

3. ซึ่ง クラス（終止音調の名詞化節の初めに生起する）：ซึ่ง ที่ ที่ว่า ว่า ให้ ฉ้าย ฉ้ายที่ การที่ ส่วน  
 สำหรับ อัน อันว่า เท่าที่ ตาม ตามที่ เช่น อย่าง อย่างเช่น

例：ที่ว่าผมดูถูกนั้นไม่จริงเลย 私が見下したということは真実ではない

เราจะแสดงละครให้ท่านเลือกไว้ 我々は貴方が選んでおくようにと芝居を上演する

4. จึง クラス（節内の主語/主題名詞句の直後に生起する）：ก็ เลย จึง ถึง ยัง

例：เสร็จแล้ว เขาก็ไปนอน 終わって彼は寝に行った

เมื่อเห็นว่าเพื่อนไม่อยู่ เขาเลยกลับบ้าน 友人がいないと知ると、彼はそれで家に帰った

## 2. 3. Panupong 1970, วิจิตรน ภาณุพงศ์ 1977/1991

Panupong (1970: 163-168)はタイ語の連接標識 linkers として(1)名詞類連接標識、  
 (2)動詞類連接標識、(3)関係節連接標識、(4)文連接標識の 4 つを挙げている。そ  
 れぞれ前置詞、非現実補語節標識、関係節標識、副詞節標識および等位節標識  
 (いわゆる接続詞) と呼ばれるものにほぼ相当する。(4)文連接標識については、  
 それによって繋げられる文が開始文 initiating sentence (会話を始める文) か非開  
 始文 non-initiating sentence (前接文の理解が必要とされるため普通会話の初めに  
 は現れない文) かによって(4.1)～(4.4)の下位分類がある。しかし ก็ จึง เลย ถึง などの

主語/主題名詞句の直後に生起する連接標識については言及がない。

1. 名詞類連接標識 **nominal linkers** : กระ กับ หรือ ของ

2. 動詞類連接標識 **verbal linker** : ให้

3. 関係節連接標識 **relative linkers** : ที่ ซึ่ง

4. 文連接標識 **sentence linkers**

4.1. 開始文と開始文を繋ぐ : ถ้า แล้ว แต่ เพื่อ ตอน

例 : ถ้าหิวทานอะไรก่อนสิ もし腹が空いたら先に何か食べなさい

น้องอยากดูหนังแต่พี่จะดูละคร 弟は映画を観たいが、兄は芝居を観る

4.2. 非開始文と非開始文を繋ぐ : หรือ ว่า ถ้า ที่ และ กระทั่ง

例 : เธอจะค้างหรือจะกลับ あなたは泊まるか、それとも帰るか

รู้ไหมว่าเขาจะกลับแล้ว 彼が帰ることを知っているか

4.3. 開始文と非開始文を繋ぐ : เดียว เมื่อ ยังกะ จนกว่า ก่อน

例 : ระวังนะเดี๋ยวจะล้ม 気をつけなさい、そのうち転ぶよ

รถออกแล้วเมื่อผมถึงสถานี 私が駅に到着したとき車は出発してしまった

4.4. 非開始文と開始文を繋ぐ : เวลา เพื่อ ว่า ตั้งแต่

例 : อากาศมักจะเย็นเวลาฝนตก 雨が降るとき気候は大抵涼しい

เอาไปเถอะเผื่อหนาว 寒いといけないから持って行きなさい

Panupong 1970 を増補改訂した วิจิตรน ภาณุพงศ์ 1977/1991 では、連接詞 คำเชื่อม という語類を立て、(1)名詞連接詞 คำเชื่อมนาม (กระ กับ หรือ ของ และ)、(2)節連接詞 คำเชื่อมอนุพากย์、(3)前置詞 คำบุพบท (ได้จาก บน ข้าง นอก ใน เหนือ กลาง กว่า ตาม ตรง แถว ตลอด ทาง กับ แต่ ตั้งแต่ หลัง หน้า ที่) の 3 種類に分けた (วิจิตรน ภาณุพงศ์ 1977/1991: 76, 78)。(2)節連接詞については、いくつかの異なる基準によって下位分類されている (วิจิตรน ภาณุพงศ์ 1977/1991: 100-106)。

1. 生起位置によって、(2.1)頭連接詞 คำเชื่อมต้น (常に節の初めに生起する : ที่ เพราะ ว่า แต่ など)、(2.2)中連接詞 คำเชื่อมใน (主語があるときは主語の後ろに生起する : เลย

ก็เลย など)、(2.3)挟み連接詞 คำเชื่อมขนาบ (主語があるときは主語を挟んで生起する : แต่...ก็ แล้ว...ก็ など) の 3 つに分類される。

2. 語構成によって、(2.1')単独連接詞 คำเชื่อมเดี่ยว (単独の連接詞から成る : แต่ หลังจาก นอกเสียจาก など) と (2.2')複合連接詞 คำเชื่อมผสม (複数の連接詞から成る) の 2 つに分類される。後者には、(2.2'.1)複合連接詞 คำเชื่อมผสม (単独連接詞 2 つから成り、1 つは合成されてできた連接詞と同じ機能を持ち、もう 1 つはそれとは違う機能を持つ : หลังจากที่ นอกเสียจากว่า など) と (2.2'.2)二重連接詞 คำเชื่อมซ้อน (単独連接詞 2 つあるいは単独連接詞 1 つと複合連接詞 1 つから成り、そのいずれもが合成されてできた連接詞と同じ機能を持つ : ถ้าเมื่อ ถ้าเมื่อว่า など) の 2 種類が含まれる。

3. 機能によって、(2.1'')普通連接詞 คำเชื่อมสามัญ (節を繋ぐ機能だけを持つ : คุณจะ ไปตลาดหรือจะไปไหน など) と (2.2'')関係連接詞 คำเชื่อมสัมพัทธ์ (節を繋ぐだけでなく節構成素としての機能も果たす : เด็กที่มาหาคุณวันนี้น่ารักดี など) の 2 つに分類される。

4. どの語類の機能を果たすかによって、(2.1''')名詞節連接詞 คำเชื่อมอนุพากย์นาม (ว่า ที่ การที่ อย่าง ที่ว่า ตามที่ว่า อย่างที่)、(2.2''')形容詞節連接詞 คำเชื่อมอนุพากย์คุณศัพท์ (ที่ ซึ่ง ที่ว่า อย่าง ที่ อัน ดัง ผู้ ดังที่)、(2.3''')副詞節連接詞 คำเชื่อมอนุพากย์วิเศษณ์ の 3 つに分けられる。(2.3''')副詞節連接詞は、意味の違いによって以下の 7 つに分類される。(2.3'''.1)時間 : ก่อน กว่า ก่อนหน้า หลัง หลังจาก พอ ทันทีที่ ขณะที่ ในขณะที่ ระหว่าง จน กระทั่ง เวลา เมื่อ ตั้งแต่ ครั้ง คราว ตอน ก่อนที่ ตั้งแต่ก่อน หลังจาก ที่ ระหว่างที่ ในระหว่างที่ จนกว่า เวลาที่ ในเวลาที่ ตอนที่ พอเวลา เมื่อก่อน เมื่อก่อนที่ ก่อนหน้าที่ เมื่อตอน เมื่อครั้ง เมื่อคราว เมื่อเวลา ตั้งแต่เมื่อ ตั้งแต่ครั้ง ตั้งแต่ตอน ตั้งแต่คราว จนกระทั่ง ; (2.3'''.2)場所 : แถว ตรงที่ แถวๆที่ ; (2.3'''.3)出来事 : เพราะ ก็เพราะ ที่ เพราะว่า ก็เพราะว่า ด้วย เนื่องด้วย เนื่องจาก เนื่องจากว่า ด้วยเหตุที่ ด้วยเหตุว่า ด้วยเหตุที่ว่า โดยเหตุที่ โดยเหตุว่า โดยเหตุที่ว่า ; (2.3'''.4)目的 : เพื่อ ก็เพื่อ เพื่อให้ ก็เพื่อให้ เพื่อที่ เพื่อว่า ; (2.3'''.5)条件 : ถ้า หาก เมื่อ แม้ ถึง ทั้งๆที่ ต่อเมื่อ ก็ต่อเมื่อ เมื่อ ในเมื่อ นอกจาก นอกจากนั้น นอกเสียจาก เว้นแต่ เว้นเสียแต่ หากว่า เมื่อว่า แม้ว่า ทั้งๆที่ นอกจากว่า นอกเสียจากว่า เว้นแต่ว่า เว้นเสียแต่ว่า ถ้าหาก ถ้าหากว่า ถ้าเมื่อ ถ้าเมื่อว่า ถึงแม้ ถึงแม้ว่า ถึงหากว่า แม้กว่า ถึงแม้ว่า ถึงแม้ว่า ; (2.3'''.6)見積り : เท่าที่ เท่ากับที่ อย่างกับ ราวกับ กว่าที่ ดุจ ดัง ดุจดัง ดังหนึ่ง ปานเหมือน เสมือนหนึ่ง ประหนึ่ง ปาน

ประหนึ่ง ประดุจ จน กระทั่ง ขนาด จนกระทั่ง ; (2.3'''7) 樣態 : ตาม อย่าง โดย ตามที่ อย่างที่ โดยที่ ตามอย่างที่。

## 2. 4. นววรรณ พันธุเมธา 1982/1984

นววรรณ พันธุเมธา 1982/1984 も พระยาอุปกิตศิลปสาร 1937/1992 と同様、主に意味的基準によって品詞（語類）を分類している。等位節標識・副詞節標識（いわゆる接続詞）（และ แต่ หรือ ครั้น など）、補語節標識（ว่า ที่）、関係節標識（ที่ ซึ่ง อัน）、前置詞（ใน ของ กับ แก่ など）と呼ばれるものをまとめて接続詞 คำเชื่อม（もの同士の関係、出来事同士の関係、あるいはものと出来事との関係を表す語）としている。(1)接続詞の語構成の観点からの分類、(2)接続詞の統語的分類、(3)接続詞の意味的分類について以下のような記述がある（นววรรณ พันธุเมธา 1984: 55-66）。

(1) 接続詞は語構成の面から大きく次の 2 種類に分類できる。

### 1. 単一の形態素から成る単独接続詞

例： กว่าเราจะไปถึง หนังสือฉายแล้ว

我々が到着するまでには映画上映は始まっているだろう

ถ้าเราไม่รู้เรื่องนี้ เขาคงเสียใจมาก

もし彼がこのことを知ったら彼はきっと非常に残念がるだろう

นิตต้องตาย เพราะน้องชายของเขาเอง

ニットは彼の弟（の仕業）が原因で死ななければならない

### 2. 複数の形態素から成る複合接続詞

例： คุณต้องไปให้ได้ หรือถ้าไปไม่ได้ก็ควรส่งใครไปแทน

あなたは必ず行かなければならない、あるいはもし行けないのなら、

誰かを代わりに送るべきだ

ถ้าเมื่อคุณพบน้อย ช่วยบอกว่าฉันอยากพบนะ

もしあなたがノーイに会ったなら私に会いたがっていると伝えてくれ

เขาไม่มีบ้านของตัวเองจนกระทั่งตาย

彼は死ぬまで自分の家がなかった

(2) 生起位置によって以下の 6 種類に分類できる。

1. ある文に接続するもう一つの文の初めに生起する

例：ฉันไม่ชอบเขา เพราะเขาชอบดูถูกคนอื่น

私は彼が好きではない、なぜなら彼は他人をよく見下すからだ

ฉันรู้จักเขา แต่ไม่รู้จักสามีเขา 私は彼女を知っている、しかし彼女の夫は知らない

ผมจะไปส่งคุณที่บ้าน หลังจากงานเลิกแล้ว 私は仕事が終わってからあなたを家に送る

2. ある文に接続するもう一つの文の中に生起する

例：น้อยไม่สบาย เขาเลยอดไปเที่ยว

ノーイは体調が悪かった、彼はだから遊びに行くのを我慢した

น้อยไม่สบาย เลยอดไปเที่ยว

ノーイは体調が悪かった、だから遊びに行くのを我慢した

งานนี้ฉันชอบ ฉันจึงตั้งใจทำเป็นพิเศษ

この仕事は私は好きだ、私はだから特別に志を立てて取り組む

3. 文の終わりに生起する

例：มนุษย์รักชีวิตฉันใด สัตว์รักชีวิตฉันนั้น 人間が命を惜しむように、動物も命を惜しむ

เราดีต่อเขาเพียงใด เขาก็ดีต่อเราเพียงนั้น

我々が他人によくすれば、他人もその分だけ我々によくしてくれる

4. 名詞の前に生起する

例：เสื้อน้องอยู่ในตู้ 弟の上着は箆笥の中にある

กระเป๋าของฉันหายไปไหน 私の鞆はどこに消えたのか

เขาออกจากบ้านตั้งแต่เช้า 彼は朝から家を出た

5. 名詞の後ろに生起する

例：สัตว์ก็ดี มนุษย์ก็ดี ต่างก็รักชีวิตของตน

動物にしろ人間にしろそれぞれ自分の命を惜しむ

เด็กก็ตาม ผู้ใหญ่ก็ตาม เสียค่าผ่านประตูเท่ากัน

子供であっても大人であっても同額の入場料を払う

## 6. 補語節を導く

例：เรารู้ว่าพูดไปก็ไม่มีประโยชน์ 我々は言っても益にならないということを知っている

หนังสือที่ฉันเพิ่งซื้อมาหายไปแล้ว

私が買ってきたばかりの本が無くなってしまった

(3) 意味的には以下のように 17 種類に分類できる。

### 1. 所有者を表す (ของ แห่ง)

例：ขนมของเธอรวยมาก あなたの菓子はとても美味い

นี่คืออาณาจักรแห่งความยุติธรรม これはすなわち公正の支配圏だ

### 2. 参与者を表す (กับ กับ)

例：คุณยายชอบรับประทานข้าวต้มกับหมูหยอง 祖母は粥と味付け干豚を食するのが好きだ

คุณเคยพบกับน้องชายของผมหรือยัง あなたは私の弟と会ったことがあるか

### 3. 道具を表す (ด้วย กับ โดย)

例：เขากินข้าวกับมือ 彼は手でご飯を食べる

เขายิงเพื่อนด้วยปืนของพ่อ 彼は父親の銃で友人を撃った

เด็กๆไปโรงเรียนโดยรถประจำทาง 子供達は路線バスで学校に行く

### 4. 場所を表す

#### 4.1. ものがある場所を表す (ใน นอก ถัด เหนือ บน ริม กลาง เยื้องกับ ใกล้ ไกล ตรง ตาม ที่ หน้า หลัง ได้

แถว ภายใน เยื้อง ภายนอก ภายในได้ ซ้างได้ ระหว่าง)

例：น้องไปยืนแอบอยู่หลังตู้ 弟は棚の後ろに行き隠れて立った

คุณพ่อเก็บเอกสารไว้ในลิ้นชักโต๊ะทำงาน

父は仕事机の引き出しの中に書類を保管しておいた

แจกันบนโต๊ะตกลงมาแตก 机の上の花瓶は落ちて割れた

ระหว่างทาง เราได้โปรยข้าวตอกไปด้วย 道中、我々はふくらし米を撒き散らしもした

#### 4.2. ものの元々の場所を表す (จาก)

例：ข้าพเจ้าได้รับพระพุทธรูปองค์นี้จากเจ้านายพระองค์หนึ่ง

私はこの仏像をある王族の方から受け取った

กระดาษแผ่นนี้ปลิวมาจากโต๊ะมุมห้อง この紙は部屋の隅の机から舞い飛んできた

#### 4.3. ものの到達点を表す (สู่ ยัง แก่ แต่ ต่อ)

例：ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเป็นทางไปสุหนายะ 私はあれが破滅への道だと知らなかった

เขามุ่งเดินทางไปยังสถานที่ที่เขาเห็นในฝัน 彼は彼が夢で見た土地へ向かった

เราจะให้รางวัลแก่เขา 我々は彼に賞を与える

ราษฎรยื่นคำร้องต่อนายอำเภอ 人民は郡長に請願を提出した

### 5. 時間を表す

#### 5.1. 前の時間を表す (หลังจาก พอ ทันทีที่ หลังจาก ที่ พอเวลา ครั้น พอเวลา)

例：พอเขาเห็นฉัน เขาก็รีบออกจากร้าน 彼は私を見ると急いで店を出た

พอรุ่งเช้า เขาก็รีบออกจากร้าน 明け方になると彼は急いで店を出た

หลังจากไม่สบายเสียหลายวัน เขาก็กลับไปทำงานใหม่

何日も体調が悪かった後、彼は仕事に復帰した

#### 5.2. 後の時間を表す (ก่อน กว่า ก่อนหน้า ก่อนที่ ตั้งแต่ก่อน ก่อนหน้าที่ เมื่อก่อนที่ เมื่อก่อน แล้ว แล้ว...ก็ แล้ว...

เลย แล้ว...ถึง แล้ว...ก็เลย ต่อมา ภายใน ใกล้เคียง)

例：คุณต้องเอารถไปคืนเขาก่อนเขาดื่น

あなたは彼が目覚める前に車を持って行き彼に返さなければならない

คุณต้องเอารถไปคืนเขาก่อน๔โมงเช้า

あなたは朝 10 時前に車を持って行き彼に返さなければならない

ฉันไปหาเพื่อนแล้ว ฉันก็เลยกินข้าวกลางวันกับเขา

私は友人を訪ねた、私はそれから彼と昼食を食べた

### 5.3. 同時の時間を表す (เมื่อคราว ขณะที่ ในขณะที่ ระหว่างที่ ในระหว่างที่ ตอน เมื่อ เวลา ในเวลา ในเวลาที่

ตอนที่ เวลาที่ เมื่อตอนที่ เมื่อตอน เมื่อครั้ง เมื่อเวลา นอกจากนั้น)

例：คุณแม่เป็นลมเมื่ออ่านจดหมายจบ 手紙を読み終わった時、母は気絶した

คุณแม่เป็นลมเมื่อคืนนี้ 昨晚母は気絶した

ตอนที่คุณไม่อยู่ มีคนโทรศัพท์มาขอราย

あなたがいない時に電話をかけてきた人が二人いた

### 5.4. 最終の時間を表す (จน กระทั่ง จนกว่า จนกระทั่ง)

例：เขาทำงานอยู่จนภารโรงปิดห้อง 彼は用務員が部屋を閉めるまで働いていた

เขาทำงานอยู่จนดึก 彼は深夜まで働いていた

ผมจะรอคุณ จนกว่าคุณจะเสร็จธุระ 私はあなたが用事を終えるまであなたを待つ

### 5.5. 開始の時間を表す (ตั้งแต่ ตั้งแต่เมื่อ ตั้งแต่ครั้ง ตั้งแต่ตอน)

例：ผมไปถึงที่ร้าน ตั้งแต่ร้านยังไม่เปิด 私は店がまだ開かないうちから店に行った

ผมไปถึงที่ร้าน ตั้งแต่เช้ามีด 私は早朝暗いうちから店に行った

เรารู้จักกัน ตั้งแต่ครั้งผมไปทำงานที่เชียงใหม่

私達は私がチェンマイに働きに行ったときからお互いを知っている

### 6. 様態を表す (โดย ด้วย)

例：เขาตายโดยสงบ 彼は静かに死んだ

เขาทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 彼は誠実に仕事をした

### 7. 同調追加を表す (ก็ รวมทั้ง ทั้ง และ อีกประการหนึ่ง อีกนัยหนึ่ง ไหน ก็ดี นอกจาก ก็ตาม นอกเหนือไปจาก

ตลอดทั้ง)

例：ฉันชอบทั้งเขาทั้งน้อง 私は彼も弟も好きだ

เขาทั้งรับราชการทั้งทำธุรกิจส่วนตัว 彼は公務員としても働き個人事業も営んでいる

คุณไป ฉันก็ไป あなたが行く、私も行く

8. 比較を表す (กว่า เท่าที่ เท่ากับที่ อย่างกับ ราว รวกับ รวกับว่า กว่าที่ ประดุจดั่ง ดังหนึ่ง คล้ายๆกับว่า ประดุจว่า เช่นเดียวกับ ในทำนองเดียวกัน เสมือนหนึ่ง ฉันใด...ฉันนั้น อย่างไรก็ตาม...อย่างนั้น)

例：แมวน่ารักกว่าหมา 猫は犬より可愛い

เขายิ้มกับฉันราวกับรู้จักฉันดี 彼は私をよく知っているかのように私に微笑んだ

9. 規定物を表す (ตาม)

例：เธอควรจะทำตามความจริง 彼は事实に沿って話すべきだ

เราจัดการทรัพย์สินของเขาตามพินัยกรรม 我々は遺言に従って彼の財産を処理した

10. 相反することを表す (แต่ แต่ว่า ส่วน ทว่า ถึง)

例：ฉันเห็นเขา แต่ว่าเขาไม่เห็นฉัน 私は彼が見えた、しかし彼は私が見えなかった

เราพยายามช่วยเขา แต่ไม่ได้บอกเขาว่าจะช่วย

我々は彼を助けようと努力した、しかし彼には助けると言わなかった

11. 選択を表す (หรือ หรือไมก็ หรือไมเช่นนั้น หรือว่า ไมเช่นนั้น)

例：เขายังไม่ตัดสินใจว่าจะซื้อของขวัญหรือของจับฉลาก

我々は贈り物 (をかうか) あるいはくじをかうかまだ決めていない

เขายังไม่ตัดสินใจว่าจะซื้อของขวัญหรือให้เงินเขา

我々は贈り物を買うかあるいは彼にお金を与えるかまだ決めていない

นิคควรจะออกจากโรงเรียน หรือไมก็หางานพิเศษทำ

นิทท์は退学すべきだ、そうでなければアルバイト口を探すべきだ

12. 原因を表す

12.1. 順接の原因 (เพราะ ด้วยเหตุที่ โดยเหตุที่ เพราะว่า เนื่องจาก เนื่องด้วย ด้วย ทั้งนี้เพราะ ก็เพราะ ก็เพราะว่า เพราะเหตุที่)

例：ใครๆเกรงใจเขา เพราะเขาเป็นประธานบริษัท

彼は社長だから誰もが彼に遠慮する

ใครๆเกรงใจเขา ด้วยเหตุที่เขาเป็นประธานบริษัท

彼は社長だという理由で誰もが彼に遠慮する

12.2. 条件の原因 (ถ้า หาก ถ้าหากว่า ต่อเมื่อ ก็ต่อเมื่อ ในเมื่อ เว้นแต่ นอกจาก เว้นเสียแต่ว่า นอกจากว่า  
นอกเสียจากว่า หากว่า เว้นแต่ว่า ถ้าเพื่อ ถ้าเพื่อว่า ถ้าแม้ว่า)

例 : ถ้าคุณไป ฉันก็ไป もしあなたが行くなら私も行く

ฉันจะไป ต่อเมื่อคุณไป あなたが行きさえすれば私は行く

12.3. 逆接の原因 (แม้ แม้ว่า ทั้งที่ ทั้งๆที่ ถึงแม้ ถึงแม้ว่า ถึงแม้หาก)

例 : แม้ว่า你会ไป ฉันก็ไม่ไป もしあなたが行っても私は行かない

ฉันไม่ไป ถึงแม้ว่าคุณจะไป たとえあなたが行ったとしても私は行かない

13. 結果を表す (จึง เลย จน ดังนั้น ในที่สุด ถึงกับ ก็เลย ด้วยเหตุนี้ เหตุฉะนั้น ฉะนั้น ผลที่สุด จนกระทั่ง)

例 : เขาเป็นประธานบริษัท ใครๆจึงเกรงใจ เขาは社長だ、誰もがだから遠慮する

เขาทำงานดีจนใครๆชม เขาは誰もが褒めるほど働きぶりがよい

14. 目的を表す (เพื่อ ก็เพื่อ เพื่อที่ เพื่อว่า เพื่อ สำหรับ ให้)

例 : เขาทำงานหนักเพื่อลูกจะได้สบาย เขาは子供が楽できるように一生懸命働く

เขาทำงานหนักเพื่อลูก เขาは子供のために一生懸命働く

แม่ฉันขอให้ฉันหายโกรธ 母は私の怒りがおさまるように弟を叱った

15. 内容を表す (ว่า)

例 : คำว่าแต่ เป็นคำเชื่อมบอกความขัดแย้ง

「しかし」という言葉は相反する内容を表す接続詞だ

เขาบอกใครๆว่าเขาจะไปต่างประเทศปีหน้า เขาは皆に来年外国に行くと言えた

16. 前に置かれた名詞や動詞の意味を限定する (ที่ ซึ่ง อัน)

例 : เขาได้อยู่ในบ้านที่หรูหราใหญ่โต เขาは豪勢な家で暮らすことになった

เขาเสียใจที่ลูกไม่เชื่อฟังเขา

彼は子供が彼の言うことを聞かないことを残念に思っている

## 17. 例示する（เป็นต้นว่า เช่น ดังเช่น อาทิเช่น）

例：คุณควรจะพักผ่อน เป็นต้นว่า ไปดูหนังดูละครเสียบ้าง

あなたは休息をとるべきだ、例えば映画を観に行ったり芝居を観に行ったりなど

เราควรจะทำตัวให้เป็นประโยชน์ เช่น ช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน

我々は利を生むよう行動すべきだ、例えば両親を手伝い家の仕事をするなど

## 2. 5. Iwasaki & Ingkaphirom 2005

Iwasaki & Ingkaphirom 2005 は機能的観点からタイ語の品詞を大きく 4 種類—名詞類、動詞類、修飾語、その他の雑多な語—to に分けた。節連接標識を含む小辞 particles と接続詞 linkers は雑多な語として分類されている。(1) 接続小辞 linking particle ก็、(2) 副詞節標識 adverbial clause markers について以下のような記述がある (Iwasaki & Ingkaphirom 2005: 171-177, 269-277)。

(1) 接続小辞 ก็ は、繋がれる言語形式あるいは表される発話行為の内容によって以下の 5 種類に分類できる。

### 1. 名詞類連接標識

例：ไปเขาก็เรียนภาษาญี่ปุ่นอยู่ บอ—、彼は日本語を勉強している

### 2. 節連接標識

例：หนูไปไม่ทัน เขาก็โกรธมาก

私は行くのが間に合わなかった、彼はそれでとても怒った

### 3. 談話連接標識

例：ออกมาออกมาตอนสี่โมงครึ่ง แล้วก็เดินออกมาแล้ว

オーム（私）は 4 時半に出て来た、それから歩いて出て来た

#### 4. 応答標識

例：เขาต้องการบอกอะไรกับเรา → ก็บอกให้เราชอบกินโอริโอ

彼は我々に何を伝えたかったのか

→我々がオリオを食べるのを楽しむよう伝えた

#### 5. 批判・不賛成標識

例：คุณหญิงรวยก็รวย แต่เขินยวจริงๆ あのお方は裕福も裕福、だが本当にケチだ

(2) 主節と副詞節から成る構文に生起する連接標識は、どちらの節に生起するかによって副詞節標識と主節標識の 2 種類に大きく分けられる。

##### 1. 副詞節標識

1.1. 時間節標識：เวลา(ที่) ตอน(ที่) ตอน(เวลา) เมื่อ(เวลา) จวนที่ เมื่อตอน สมัยที่ พอ ก่อน(จะ) ก่อนที่(จะ) หลัง (จาก) ตั้งแต่ จน(กระทั่ง) จนกว่า ขณะที่ ระหว่าง(ที่) ช่วง(ที่)

例：เมื่อตอนเป็นเด็ก หนูชอบปวดท้อง 子供だったとき私はよく腹痛を起こした

1.2. 譲歩節標識を含む条件節標識：ถ้า (ถ้า) หาก(ว่า) ถ้าเกิด(ว่า) ถึงแม้ ไม่่ว่า ถึงแม้ว่า ทั้งๆที่

例：ถ้าจะเรียนภาษาญี่ปุ่น หาแฟนญี่ปุ่นดีกว่า

もし日本語を勉強するなら日本人の恋人を探すがい

ถึงแก่ตายแล้ว แกก็ยังเป็นครูอยู่ たとえ彼が死んでも彼は私の師であり続ける

1.3. 理由節標識：เพราะว่า เพราะเหตุว่า เพราะเหตุที่ เนื่องจากว่า

例：เป็นลมเพราะว่าหิว 腹が空いたから気絶した

##### 2. 主節標識：ก็ ถึง เลย จึง

例：แพงเกินไป คนก็ยังไม่ซื้อ 値段が高すぎる、人々はそれで買わないだろう

กินอาหารมีประโยชน์ ถึงจะแข็งแรง

栄養のある食事を摂りなさい、そうしてこそ健康になる

วันจันทร์วันหยุดชดเชย เราก็เลยจะไปเที่ยวกัน

月曜日は代休だ、我々はだから一緒に遊びに行く

ฝนตกมาก ถนนตามที่ต่างๆจึงใช้ไม่ได้

雨が大量に降った、各地の道路はだから使えない

その他、「สนใจ ติดต่อได้ที่เบอร์ ๐๒-๔๓๔-๕๖๗๘ 興味があれば 02-434-5678 に連絡可」など  
のように連接標識が使われないこともある。

## 2. 5. อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010 は統語的基準によってタイ語の品詞を大きく 8 つに分けた。  
節連接標識はその中の 3 つの品詞—(1)前置詞 คำบุพบท、(2)副詞 คำวิเศษณ์、(3)接続詞  
คำสันธาน—to にまたがる (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010: 53-61)。

(1) 前置詞 (เพื่อ เมื่อ ที่ ก่อน など) は、外心構造の構文の中で名詞あるいは動詞を  
主部 ส่วนหลัก head とする言語形式 (名詞句、動詞句、節、文) の前に生起し、否  
定辞 (ไม่～) と共起しない (動詞ではない)。

例：ผมดีใจที่ทุกคนมาได้ 私は皆が来ることができて嬉しい

เราจะเริ่มตักอาหารเมื่อคุณมาถึง

我々はあなたが到着したときに料理の盛り付けを始める

เราต้องรีบกลับบ้านก่อนฝนตก 我々は雨が降る前に急いで家に帰らなければならない

(2) 副詞 (ก็ など) は、動詞を主部とする言語形式 (動詞句、節、文) の前あ  
るいは後ろに生起し、否定辞および限定辞 (～นี่) と共起しない (動詞でも名詞  
でもない)。談話連接標識 discourse connectors, transitional words と呼ばれるもの  
を含む。

例：ผู้ได้รางวัล ซึ่งมีทั้งที่สมหวังและผิดหวัง

受賞者は、望みが叶った人もいれば叶わなかった人もいる

เขาทำงานเสร็จ แล้วก็ขับรถออกไปทันที

彼は仕事が終わって、それからすぐに車を運転して出て行った

ภาคใต้ของประเทศไทยมีที่ท่องเที่ยวจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม หากบริหารและจัดการไม่ดี นักท่องเที่ยวก็ไม่อยากมาเที่ยว

タイ南部には多くの観光地がある、いずれにせよ、管理運営がよくなければ、観光客は観光に来たがらない

เด็กคนนี้เรียนเก่ง นิสัยดี มีความรับผิดชอบ มีสัมมาคารวะและมีความกตัญญูต่อพ่อแม่ ดังนั้น เขาควรได้รับรางวัลเยาวชน

ดีเด่น この子は勉強ができ、性格がよく、責任感があり、礼儀正しく、親への恩義を感じている、したがって優良青少年賞を受賞すべきだ

(3) 接続詞（แต่ และ หรือ คือ）は、同等の言語形式（語、句、節、文）の間に生起し、否定辞および限定辞と共起しない（動詞でも名詞でもない）。すなわち等位接続詞 co-ordinate conjunctions である。談話連接標識と呼ばれるものを含む。

例：เขาอยากให้ทุกคนเข้าใจเขา แต่ไม่มีใครเข้าใจเขาเลย

彼は皆に自分を理解してほしい、しかし彼を理解する者は誰もいない

ปีใหม่นี้ฉันไม่ได้ไปเที่ยวไหนเลย และเพื่อนที่บอกจะมาเยี่ยมก็ไม่มา

この正月はどこにも遊びに行かなかった、そして訪問に来ると言った友人も来なかった

เราจะจัดงานเดือนหน้า หรือใครจะเสนอแนะอะไรใหม่

我々は来月催し物を開催することにしよう、そうでなければ誰が新たな提案をしてくれよう

เขาไม่ค่อยมีเมตตา คือ เวลาเห็นหมาหรือแมวเดินมาตุ๊กก็เอาไม้ไล่ตีมัน

彼にはあまり慈悲心がない、すなわち、犬や猫が歩いているのを見ると棒を持って追いかけて叩く

### 3. まとめ

前節で見たように、タイ語の節連接標識の分類は研究者によって千差万別である。なぜこれほどまでに分類の仕方が異なるのか。少なくとも以下の 3 つの

要因が関係していると筆者は考える。第一に、タイ語では異なるレベルの言語形式（句、節、文、談話）であっても同一の連接標識で繋がられることが多い。具体的には、(1)名詞句を繋ぐ前置詞、(2)動詞句を繋ぐ連接標識、(3)句に近い関係節・補語節を繋ぐ連接標識、(4)文に近い副詞節・等位節を繋ぐ連接標識、(5)談話レベルの結束性や一貫性に関連した連接標識、といった機能を複数持つ多機能語が多い。หรือ を例にとると、「名詞句 หรือ 名詞句 (นาย ก หรือ นาย ข)」、「動詞句 หรือ 動詞句 (ค้างหรือกลับ)」、「節 หรือ 節 (ท่านจะยอมหรือท่านจะไม่ยอม)」、「文・談話 หรือ 文・談話 (เราจะจัดงานเดือนหน้า หรือใครจะเสนอแนะอะไรใหม่)」の形が可能である。第二に、タイ語の連接標識はその多くが完全な機能語に移行していない（実質的意味を完全には失っていない）。連接機能だけを担う連接標識（完全な機能語）ではなく、実質的意味を残しながら連接機能を担っている連接標識（半分内容語、半分機能語）であると言える。単独連接標識のみならず複合連接標識があること、そしてそのどちらの標識も微妙に異なる意味機能を持つものが多数存在することが、それを裏付けている。第三に、タイ語の節連接標識にかかる統語的拘束は弱い。節連接標識が使われずに節が連接されることもある。従属節連接標識の場合、複数の位置（従属節の最初や中や最後、主節の中や最後、両節の間）に標識が生起し得るが、必ず生起しなければならないものは少ない。理由節であれば、例えば「เพราะ～ ดังนั้น～ จึง～」、「เพราะ～～ จึง～」、「～ ดังนั้น～ จึง～」、「～～ จึง～」、「～～」などの形が可能である。譲歩節であれば、例えば「ถึง～ ก็ตาม แต่～ ก็～」、「～ ก็ตาม ～ ก็～」、「～ ก็ตาม～」、「ถึง～～ ก็～」、「ถึง～ ～」などの形が可能である。

筆者の考えでは、最も合理的な統語的基準によるタイ語の連接標識の分類はอมรา ประดิษฐ์รัฐดิษฐ์ 2010 の 3 分類—前置詞、副詞（談話標識）、接続詞（談話標識）—である。先に述べた「異なるレベルの言語形式（句、節、文、談話）であっても同一の連接標識で繋がられる」というタイ語の連接標識の特徴は、「句、節、

文、談話といった言語単位の区別自体がそもそも曖昧である」というタイ語の言語事実を反映している。อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010 はその点を考慮して、「名詞あるいは動詞を主部とする言語形式（名詞句、動詞句、節、文）」という伸縮性のある言語単位を規定し、前置詞を「外心構造の構文の中で名詞あるいは動詞を主部とする言語形式の前に生起する（動詞ではない）語」と定義したのであろう。そうすることで、（名詞句を導く）前置詞としても（動詞句や節を導く）従属節標識としても機能する形式を包括的に捉えようとしたのだらう。そして等位節標識のみを接続詞とし、連接小辞は副詞とした。いずれにせよ อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ 2010 の主眼は自らの品詞分類の正当性を主張することであり、動詞以外の品詞に関しては詳しい下位分類を提示していない。意味的な多様性に富む副詞節標識を最も詳しく分類しているのは นววรรณ พันธุเมธา 1982/1984 である。その分類の細かさは Thompson & Longacre 1985 や Dixon 2009 の細かさに匹敵する。一方、Iwasaki & Ingkaphirom 2005 は連接小辞 กิ の（発話行為機能を含めた）意味機能の詳しい分類を提示している。

#### <参考文献>

##### [タイ語]

นววรรณ พันธุเมธา. 1982/1984. *ไวยากรณ์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

พระยาอุปกิตศิลปสาร. 1937/1992. *หลักภาษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

วิจิตร ภาณุพงศ์. 1977/1991. *โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2010. *ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากยสัมพันธ์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[英語]

- Dixon, R. M. W. 2009. The semantics of clause linking in typological perspective. In  
Dixon, R. M. X. and Alexandra Y. Aikhenvald (eds.) *The Semantics of Clause Linking*, 1-55. Oxford: Oxford University Press.
- Iwasaki, Shoichi and Preeya Ingkaphirom. 2005. *A Reference Grammar of Thai*.  
Cambridge: Cambridge University Press.
- Lehmann, Christian. 1988. Towards a typology of clause linkage. In Haiman, John and  
Sandra A. Thompson (eds.) *Clause Combining in Grammar and Discourse*, 181-225.  
Amsterdam: John Benjamins.
- Longacre, Robert E. 1985. Sentences as combinations of clauses. In Shopen, Timothy  
(ed.) *Language Typology and Syntactic Description, Vol.2: Complex Constructions*,  
235-286. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matthiessen, Christian and Sandra A. Thompson. 1988. The structure of discourse and  
'subordination'. In Haiman, John and Sandra A. Thompson (eds.) *Clause Combining  
in Grammar and Discourse*, 275-329. Amsterdam: John Benjamins.
- Noss, Richard B. 1964. *Thai Reference Grammar*. Washington, D.C.: Foreign Service  
Institute.
- Panupong, Vichin. 1970. *Inter-sentence Relations in Modern Conversational Thai*.  
Bangkok: Siam Society.
- Thompson, Sandra A. and Robert E. Longacre. 1985. Adverbial clauses. In Shopen,  
Timothy (ed.) *Language Typology and Syntactic Description, Vol.2: Complex  
Constructions*, 171-234. Cambridge: Cambridge University Press.